

Економічні науки

УДК 336.5:502

Стародубцева Любов Володимирівна

здобувачка

Східноєвропейського національного університету імені Лесі України

Starodubtseva Liubov

Recipient of a Scientific Degree

Lesia Ukrainka East European National University

**ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ПІДТРИМКИ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНІ
FORMATION OF FINANCIAL INSTRUMENTS TO SUPPORT
SUSTAINABLE DEVELOPMENT AT THE NATIONAL LEVEL**

***Анотація.** Статтю присвячено питанням формування фінансового інструментарію підтримки сталого розвитку на національному рівні. Метою дослідження є аналіз та удосконалення наявних теоретико-методичних засад фінансування сталого розвитку та обґрунтування фінансового інструментарію підтримки сталого розвитку на національному рівні.*

В статті розглянуто теоретичні та практичні аспекти фінансування сталого розвитку, що є ключовим елементом забезпечення економічного зростання, соціальної справедливості та екологічної стійкості. У дослідженні представлено аналіз основних проблем, пов'язаних із фінансуванням проєктів сталого розвитку, таких як недостатнє державне фінансування, низька зацікавленість приватного сектору, складність доступу до міжнародних ринків капіталу, недосконалість фінансових механізмів та відсутність ефективної координації між зацікавленими сторонами. Виявлено, що основними

чинниками, які ускладнюють фінансування сталого розвитку, є низький рівень обізнаності учасників фінансового ринку щодо переваг сталого фінансування, недосконалість нормативно-правової бази та відсутність стимулюючих механізмів, таких як податкові пільги та субсидії. Дослідження дозволило виявити важливість інтеграції економічних, екологічних і соціальних аспектів у фінансовій політиці для забезпечення довгострокової стійкості.

В дослідженні обґрунтовано важливість застосування інноваційних фінансових інструментів, таких як зелені облігації, екологічні фонди, соціальні облігації та податкові стимули для залучення інвестицій у сталий розвиток. У статті також розглянуто специфіку фінансових інструментів за складовими сталого розвитку: економічною, екологічною та соціальною. Особливу увагу приділено питанням мобілізації ресурсів, екологічному менеджменту, стимулюванню інновацій та соціальній справедливості. Зазначено, що ефективне управління фінансовими ризиками є важливою умовою забезпечення стійкості фінансових систем. Дослідження робить вагомий внесок у розуміння концепції фінансування сталого розвитку, пропонуючи практичні рекомендації щодо вдосконалення механізмів фінансування, які сприятимуть досягненню цілей сталого розвитку.

Ключові слова: *фінанси, фінансування, сталий розвиток, фінансування сталого розвитку, фінансовий інструментарій підтримки сталого розвитку.*

Summary. *The article is devoted to the issues of forming financial instruments to support sustainable development at the national level. The study aims to analyze and improve the existing theoretical and methodological principles of financing sustainable development and substantiate the financial instruments to support sustainable development at the national level.*

The article considers the theoretical and practical aspects of financing sustainable development, which is key to ensuring economic growth, social justice, and environmental sustainability. The study analyzes the main problems associated with financing sustainable development projects, such as insufficient state funding, low private sector interest, difficulty accessing international capital markets, imperfection of financial mechanisms, and lack of effective coordination between stakeholders. It was found that the main factors that complicate sustainable development financing are the low level of awareness of financial market participants about the advantages of sustainable financing, the imperfect regulatory framework, and the lack of incentive mechanisms, such as tax incentives and subsidies. The study revealed the importance of integrating economic, environmental, and social aspects in financial policy to ensure long-term sustainability. The study substantiates the importance of using innovative financial instruments, such as green bonds, environmental funds, social bonds, and tax incentives to attract investments in sustainable development. The article also examines the specifics of financial instruments by components of sustainable development: economic, environmental, and social. Particular attention is paid to the issues of resource mobilization, environmental management, innovation stimulation, and social justice. It is noted that effective financial risk management is an important condition for ensuring the sustainability of financial systems. The study contributes significantly to understanding the concept of financing for sustainable development, offering practical recommendations for improving financing mechanisms that will contribute to achieving sustainable development goals.

Key words: *finance, financing, sustainable development, financing for sustainable development, financial instruments to support sustainable development.*

Постановка проблеми. В умовах сучасних глобальних викликів, таких як прискорення змін клімату, поглиблення соціальної нерівності, зростання масштабів міграції, економічна нестабільність, багато країн стикаються з труднощами у забезпеченні ефективного фінансування сталого розвитку. Бюджетні обмеження, недостатність приватних інвестицій у стійкі проекти, недосконалість фінансових інструментів і механізмів стимулювання екологічно та соціально орієнтованих ініціатив створюють додаткові бар'єри на шляху досягнення цієї мети. Сталий розвиток є пріоритетним завданням для більшості країн світу, оскільки він спрямований на забезпечення балансу між економічним зростанням, соціальним благополуччям і збереженням навколишнього середовища. Проте досягнення цієї мети вимагає ефективного фінансового інструментарію, здатного підтримувати відповідні ініціативи. В умовах обмежених ресурсів та зростання глобальних викликів, постає проблема пошуку та впровадження фінансового інструментарію, який зміг забезпечити довгострокову підтримку сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ключові аспекти фінансування сталого розвитку на національному рівні розкриті в працях провідних вітчизняних та закордонних дослідників. Такі провідні вчені як Васильчук І. П. [5], Вахович І. М. [1], Гаврилко П. П. [8], Морісон С. Б. [6], Олійник Д. І. [2] та інші присвятили свої наукові викладки аналізу фінансових механізмів, інструментів та стратегій, спрямованих на забезпечення сталого розвитку, зокрема, в умовах обмежених ресурсів і посилення глобальних викликів. У своїх працях вони досліджують питання ефективного використання фінансових ресурсів, залучення приватного капіталу, впровадження інноваційних фінансових інструментів, таких як зелені облігації, екологічні фонди та соціально орієнтовані інвестиції. Окрема увага приділяється координації між державними та приватними структурами, розробці стимулюючої нормативно-правової бази, а також

впровадженню систем моніторингу та оцінювання результативності фінансової підтримки сталого розвитку.

Незважаючи на численні дослідження у зазначеній сфері, залишається низка невирішених питань, зокрема в літературі не представлено загально визнаного фінансового інструментарію підтримки сталого розвитку на національному рівні.

Метою дослідження є аналіз та удосконалення наявних теоретико-методичних засад фінансування сталого розвитку та обґрунтування фінансового інструментарію підтримки сталого розвитку на національному рівні.

Виклад основних результатів дослідження. Фінансування сталого розвитку є ключовим аспектом для забезпечення економічного зростання, соціальної справедливості та екологічної стійкості. Процес фінансування є основою досягнення цілей сталого розвитку і передбачає забезпечення оптимального та ефективного використання фінансових ресурсів, як державних так й тих, що надаються міжнародними фондами (організаціями), а також приватним бізнесом. Суть цього процесу полягає у спрямуванні фінансових ресурсів на підтримку екологічно чистих, соціально-відповідальних та економічно-вигідних проектів.

Фінансування сталого розвитку залишається однією з найскладніших сфер для багатьох країн, які прагнуть забезпечити економічне зростання, соціальну стабільність і захист навколишнього середовища. Основними проблемами, що гальмують ефективне фінансування, є недостатнє державне фінансування, незацікавленість приватного сектору, обмеженість фінансових ресурсів, складність доступу до міжнародних фінансових ринків, недостатня координація між фінансовими інституціями, недосконалість фінансових механізмів, низький рівень обізнаності серед учасників ринку та наявність регуляторних бар'єрів [1; 2].

Недостатнє державне фінансування зумовлене обмеженими можливостями бюджетів, які часто спрямовуються на інші пріоритетні сфери, такі як оборона чи охорона здоров'я. Водночас приватні інвестори уникають участі у проектах сталого розвитку через високі ризики, тривалий термін окупності інвестицій і відсутність гарантій прибутковості. Особливо ця проблема актуальна для екологічних і соціальних ініціатив, які здаються менш привабливими порівняно з традиційними комерційними проектами.

Розвиваючі країни стикаються з обмеженою мобілізацією внутрішніх і зовнішніх ресурсів, що ускладнює реалізацію довгострокових проектів. Додатково ситуацію ускладнює складність доступу до міжнародних фінансових ринків через високі кредитні ставки, суворі вимоги міжнародних установ і ризики, пов'язані з валютними коливаннями.

Однією з важливих проблем є недостатня координація між державними, приватними та міжнародними фінансовими установами, яка призводить до дублювання зусиль, неефективного використання ресурсів і складнощів у моніторингу результативності. Крім того, традиційні фінансові механізми часто не відповідають сучасним викликам і потребам сталого розвитку, що знижує можливості залучення інвестицій через такі інструменти, як зелені облігації чи екологічні фонди.

Низький рівень обізнаності серед учасників фінансових ринків щодо переваг сталого фінансування та недосконала нормативно-правова база, яка не забезпечує достатніх стимулів для таких інвестицій, також гальмують розвиток цієї сфери. Відсутність податкових пільг, субсидій та інших регуляторних стимулів значно звужує коло учасників і можливостей для фінансування проектів сталого розвитку.

Зазначимо, що проблеми фінансування сталого розвитку в американській і європейській практиці мають різний підхід – європейські фінансові інститути більш спрямовують кошти на вирішення соціально-

екологічних проблем, в той час, як американські фінансові організації більш зосереджені на програмах економічного розвитку громад [3; 4].

За своєю сутністю фінанси сталого розвитку мають певні характерні ознаки, такі як:

1) ґрунтуються на концепції триєдиного підсумку, тобто враховують економічні, соціальні і екологічні складові сталого розвитку;

2) цільове призначення – забезпечення фінансовим капіталом ініціатив зі сталого розвитку, що здійснюються різними економічними агентами, найчастіше у таких сферах діяльності як соціальна, екологічна та розвиток місцевих громад;

3) цільова орієнтація – позитивний вплив на економіку і суспільство та створення сталої вартості (економічної, екологічної, соціальної) у довгостроковому періоді (одночасно або в залежності від пріоритетів інвесторів та вибраних стратегій);

4) диверсифікація фінансування – фінансування надається різними суб'єктами фінансового ринку (фінансовими установами), які у своїй діяльності керуються принципами сталого розвитку та корпоративної соціальної відповідальності;

5) потреба у спеціалізованих інноваційних фінансових інструментах, продуктах та моделях, що враховують особливості реалізації заходів зі сталого розвитку;

6) потребує ефективного управління ризиками, які порушують сталість, зокрема фінансовими [5].

Виходячи з цього контексту, можемо розглядати фінанси сталого розвитку як фінансову діяльність, яка спрямована на підтримку та розвиток економіки та враховує екологічні, соціальні та управлінські (ESG) аспекти. Цей підхід означає, що фінансові інвестиції, кредити та інші фінансові операції повинні сприяти сталому економічному зростанню, захисту навколишнього середовища, соціальній справедливості та ефективному

управлінню. Все це допомагає забезпечити довгострокову стійкість економічних систем та поліпшення якості життя людей (рис. 1).

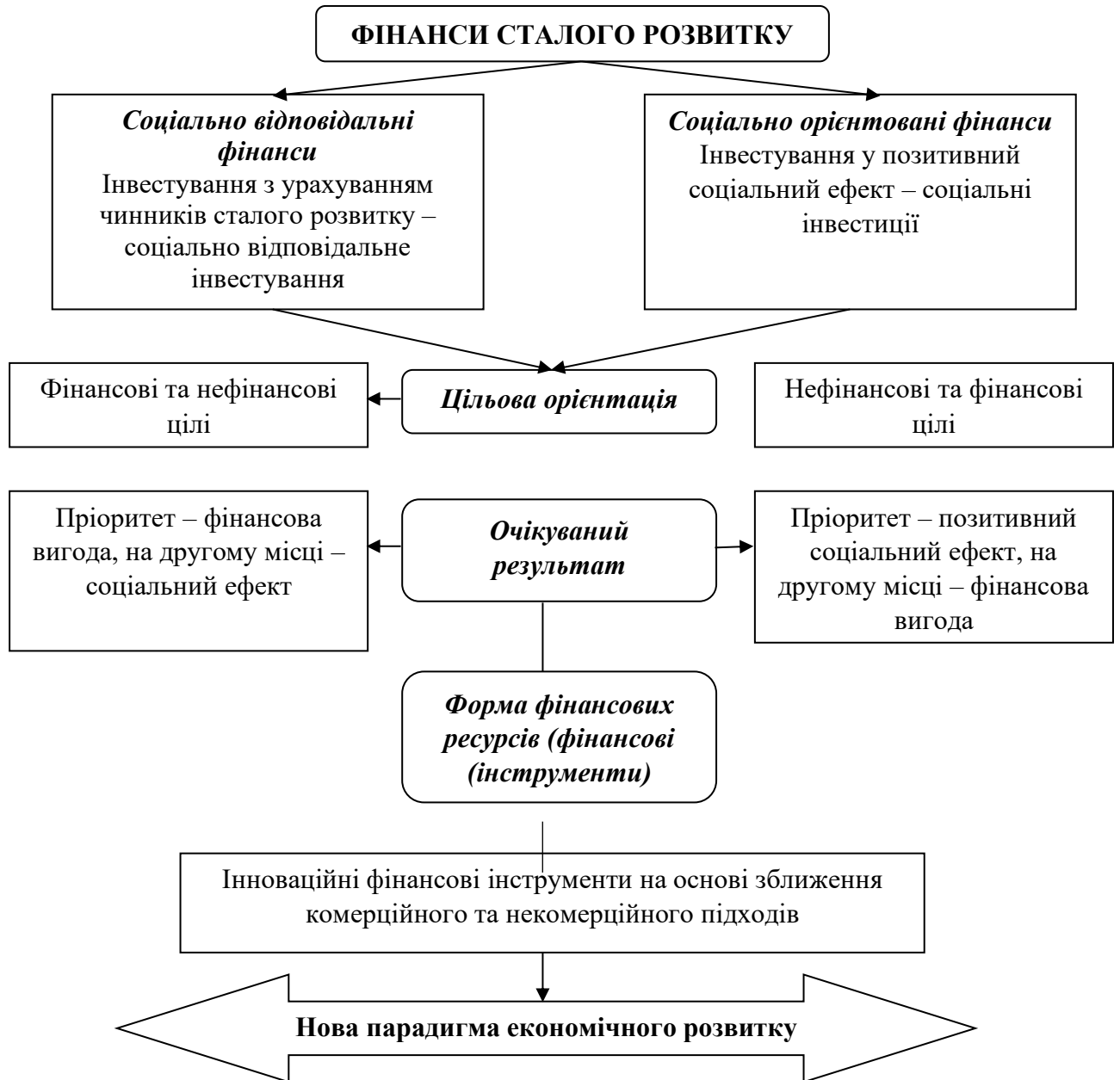

Рис. 1. Система фінансів сталого розвитку

Джерело: побудовано автором на основі [5; 6]

Оскільки концепція сталого розвитку включає такі складові, як економічна, екологічна та соціальна, тому, на нашу думку, доцільно розглянути фінансові інструменти кожної складової окремо.

Економічна складова сталого розвитку передбачає створення ефективних та стійких економічних систем, які сприяють добробуту

населення на основі збереження природних ресурсів. Вона включає забезпечення економічного зростання, зменшення бідності, сприяння інноваціям та створення робочих місць. Також важливим напрямком економічної складової є підтримка малого та середнього бізнесу, розвиток «зеленої» економіки з урахуванням екологічних обмежень та соціальних потреб. Все це, в свою чергу, потребує інтеграції економічних, екологічних і соціальних політик, забезпечуючи баланс між ними.

Екологічна складова є ключовим елементом концепції сталого розвитку та передбачає збереження природних ресурсів і забезпечення екологічної рівноваги, що включає впровадження технологій, які зменшують забруднення навколишнього природного середовища, забезпечують раціональне використання енергії та води, а також охорону біосфери. Важливою частиною екологічної складової також є популяризація екологічної освіти та усвідомлення людиною необхідності дбайливого ставлення до навколишнього середовища, оскільки тільки гармонійне співіснування економічного розвитку, соціального добробуту і екологічної стабільності забезпечить якісне життя для майбутніх поколінь [7].

Соціальна складова сталого розвитку охоплює аспекти, пов'язані з покращенням якості життя, забезпеченням соціальної справедливості та зменшенням нерівності, що включає доступ до освіти, охорони здоров'я, гідної праці та соціального захисту. Важливою частиною є участь громадян у прийнятті управлінських рішень, розвиток інклюзивних суспільств та підтримка культурного різноманіття. Соціальна стабільність сприяє економічному зростанню та екологічній стійкості, утворюючи гармонійне суспільство, де кожен має можливість реалізувати свій потенціал [8].

Фінансові інструменти забезпечення концепції сталого розвитку за її складовими узагальнені нами в табл. 1.

Характеристика фінансових інструментів забезпечення сталого розвитку

Інструмент	Характеристика інструменту
<i>Фінансові інструменти забезпечення економічної складової сталого розвитку</i>	
Мобілізація ресурсів	Зовнішні потоки приватного капіталу (прямі та портфельні інвестиції), фінансування з боку міжнародних фінансових установ
Вивільнення коштів	Списання безнадійних боргів держав, що розвиваються, а також скорочення видатків державного бюджету
Податкові надходження	Введення нових невеликих податків на найбільш затребувані операції
Інституційно-організаційні інструменти	Фінансування Глобальним екологічним фондом транскордонних екологічних проєктів в регіонах
Альтернативні інструменти	Обмін екологічними знаннями, запобігання фінансовим кризам та передача екологічно чистих технологій, а також інвестування в освіту, науку та професійну підготовку й впровадження нововведень в інформаційні технології
<i>Фінансові інструменти забезпечення екологічної складової сталого розвитку</i>	
Життя	Стимулювання розвитку, впровадження та модернізація екологічної політики та законодавства ЄС
Екологічні податки та мита	Стягується з кожної використаної фізичної одиниці ресурсів, яка негативно впливає на довкілля
Угоди та договори про охорону довкілля	Різновиди договорів умовно поділяють на три категорії: угоди, які повністю присвячені регулюванню аспектів екології; договори, що включають окремі пункти про захист довкілля; та угоди, де екологічна складова є неявною, але все ж важливою
Інтегрована політика зі зміни продукції, що виробляється	Підхід до оцінки виробництва на основі його життєвого циклу відображає усі можливі впливи продукції на довкілля на протязі всього її існування від початкової стадії виробництва до кінцевого використання та утилізації
Міжнародне управління та координація	Попередження зміни клімату; збереження біорізноманіття та розуміння його просторових змін; забезпечення захисту здоров'я людей і підвищення якості їхнього життя; ефективне використання та управління природними ресурсами і відходами
Екомаркування продукції	Підтримка та реклама продуктів, які мають мінімальний вплив на довкілля протягом їхнього життєвого циклу
Система екологічного менеджменту EMAS	Підтримка відкритого обміну інформацією як серед власного персоналу, так і зовнішніх стейкхолдерів
<i>Фінансові інструменти забезпечення соціальної складової сталого розвитку</i>	
Соціальні облигації	Фінансові інструменти, випущені для залучення коштів на проєкти з позитивним соціальним впливом, такі як освіта, охорона здоров'я, житло та створення робочих місць

Соціально відповідальні інвестиційні фонди	Інвестори вкладають кошти в підприємства, організації та фонди з метою вирішення соціальних або екологічних проблем
Мікрофінансування	Фінансування малих підприємств та стартапів, особливо в бідних і відсталих регіонах, що сприяє економічному розвитку та соціальній інтеграції
Соціальні підприємства	Підтримка підприємств, які вирішують соціальні проблеми через бізнес-моделі, які поєднують прибутковість з соціальною місією
Соціальні гранти та фонди	Соціальні гранти надаються урядами, неурядовими організаціями та приватними фондами для підтримки соціальних проєктів і ініціатив. Ці кошти використовуються для розвитку громад, боротьби з бідністю, покращення охорони здоров'я та освіти
Краудфандинг	Онлайн-платформи, які дозволяють зібрати кошти для соціальних ініціатив від широкого кола інвесторів. Це ефективний спосіб фінансування соціальних проєктів, стартапів і ініціатив
Корпоративна соціальна відповідальність	Корпорації вкладають кошти в соціальні проєкти через програми корпоративної соціальної відповідальності. Ці інвестиції можуть включати підтримку освіти, охорони здоров'я, розвитку громад і екологічних ініціатив
«Зелений» банкінг	Деякі банки пропонують спеціальні продукти і послуги, спрямовані на підтримку сталого розвитку, такі як зелені кредити для екологічно чистих проєктів або соціальні депозити, які використовуються для фінансування соціальних ініціатив
Партнерства державного та приватного секторів	Державний та приватний сектори співпрацюють для фінансування і реалізації соціальних проєктів, що дозволяє використовувати ресурси і експертизу обох секторів для досягнення спільних цілей сталого розвитку

Джерело: авторська розробка

Отже, ефективне фінансування сталого розвитку залежить від співпраці держав, бізнесу та громадськості, а також від створення сприятливих умов для інвестицій у сталу економіку. Тільки таким чином можна досягти збалансованого розвитку, який задовольнить потреби сучасного покоління, не ставлячи під загрозу майбутнє.

Як бачимо, одним з найважливіших інструментів фінансування сталого розвитку на національному рівні є державні субсидії, які надаються на проєкти, що сприяють концепції розвитку, а саме на підтримку відновлюваних джерел енергії, заходи з енергоефективності, розвиток екологічно чистого транспорту, а також інші ініціативи, що зменшують

вплив на навколишнє середовище. Наприклад, в Україні діє програма "теплих кредитів", що підтримує заходи з енергоефективності у житловому секторі.

Екологічні податки є іншим важливим інструментом, що використовується для стимулювання сталого розвитку. Вони включають податки на викиди парникових газів, використання природних ресурсів, забруднення води та повітря. Ці податки сприяють зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище та стимулюють підприємства до впровадження екологічно чистих технологій. Також відіграють важливу роль у стимулюванні сталого розвитку податкові пільги – зниження податкових ставок для підприємств, які впроваджують екологічно чисті технології, а також для фізичних осіб, що інвестують у "зелені" проекти. Такі заходи сприяють зменшенню витрат на екологічні ініціативи та стимулюють їх реалізацію.

«Зелені» облігації є ще одним ефективним фінансовим інструментом. Вони дозволяють залучати кошти для фінансування екологічно чистих проектів, таких як розвиток відновлюваних джерел енергії, енергоефективні будівлі, збереження природних ресурсів та інші ініціативи. Наприклад, у 2018 році Україна випустила свої перші «зелені» облігації, кошти від яких були спрямовані на розвиток відновлюваної енергетики.

Спеціалізовані інвестиційні фонди також відіграють важливу роль у фінансуванні сталого розвитку, оскільки вони спрямовують кошти на проекти, що мають позитивний екологічний або соціальний вплив. Такі фонди можуть бути створені як державними, так і приватними інвесторами, які прагнуть підтримати сталий розвиток.

Національні уряди також можуть використовувати фінансові інструменти для залучення міжнародного фінансування на проекти сталого розвитку – це участь у міжнародних кліматичних фондах, співпраця з

міжнародними фінансовими організаціями та використання механізмів, передбачених Паризькою угодою.

Висновки. Фінансування сталого розвитку в Україні є ключовим елементом для забезпечення економічного зростання, соціальної стабільності та екологічної безпеки. Динамічний розвиток інтегрованої національної системи фінансування дає змогу поєднати фінансування розвитку з національними стратегіями розвитку з урахуванням постійних змін окремих секторів економіки у фінансовій системі. Результативність підтримки сталого розвитку на національному рівні залежить від дії фінансових інструментів таких, як податкові стимули, субсидії, «зелені» облігації, інвестиції, фонди сталого розвитку та механізми державного-приватного партнерства.

Література

1. Вахович І. М. Фінансове забезпечення сталого розвитку регіонів України: міжбюджетні відносини та інноваційні інструменти стимулювання: монографія. Луцьк: Волинь-поліграф, 2014. 331 с.

2. Олійник Д.І. Міжнародний досвід фінансування сталого розвитку громад (на прикладі формування мережевої інфраструктури): аналіт. доповідь. К.: НІСД, 2017. 48 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-12/Dosvid_Finansuvannya_Print_Bleed%3D3mm-68864.pdf (дата звернення: 05.01.2018).

3. Best Practices in Sustainable Finance. Strandberg Consulting, June 2005. 52 p. URL: <https://www.cbd.int/financial/privatesector/several-privatebestpractices.pdf> (дата звернення: 05.01.2018).

4. Raising the Bar on Sustainability Standards. URL: <https://www.rainforest-alliance.org/press-releases/2017-san-standard-released/> (дата звернення: 05.01.2018).

5. Васильчук І. П. Фінанси сталого розвитку як відповідь на виклики постіндустріальної економіки. *Проблеми економіки*. 2015. № 2. С. 213-218. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2015-2_0-pages-213_218.pdf (дата звернення: 05.01.2018).

6. Morrison S. Bridges Ventures Overview. Ventures, 2014. 29 p.

7. Леусе Д. В. Фінансове забезпечення економічної складової концепції сталого розвитку. *Механізм регулювання економіки*, 2013, № 4. С. 133-139. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/retrieve/82256/> (дата звернення: 05.01.2018).

8. Гаврилко П. П., Лалакулич М. Ю. Стратегія соціального розвитку регіону. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 3(107). С. 463-468. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2014_3_49 (дата звернення: 05.01.2018).